

Täti

Sinä kesänä upposin kaksi kertaa. Täti upotti minut samaan järveen molemmilla kerroilla ja silti äiti oli se, joka hukkui.

Ensimmäisellä kerralla täti vei minut keskelle järveä, sinne syvimpään kohtaan, jonne näkit menivät pitämään kokouksiaan, päättämään moniko sinä juhannuksena hukkuisi ja missä ja kuka saisi ja mitä. Minä katselin pois vedestä, kohti taivasta, joka oli valkoista harsoa ja laahusta. Sininen pilkotti sieltä täältä. Niin piti ollakin: *jotakin sinistä, jotakin uutta, jotakin vanhaa ja jotakin lainattua*. Niin täti kertoi, puhui ja souti. Sitten hän laski tuulen punaisen paitansa sisään ja veti syvään henkeä. Ohut purje pullistui harmaalla järvellä ja kuljetti meitä minne sattuu. Täti istui siinä äidin ja minun välissä, katseli minua ja oli soutavinaan. Äiti istui nokassa. Hän ei nähnyt tädin kasvoja eikä paidan hulmuamista, kunhan katseli kauas ja hyräili, niin kuin täti halusi. Minä istuin omassa nurkassani. Pitelin kiinni lämmenneestä puusta ja käännyn katsomaan vedenalaisia taivaita, rypistyneitä kankaita aaltojen pinnalla. Niiden alla oli jotakin, mutta en ehtinyt näkemään, kun täti jo puhkoi kalvon airoillaan. Kun katsoin taas taivaalle, valkoisessa hameessa oli iso repeämä.

Sieltä risaisesta valkoisesta saapuivat lentojoukot. Vanhat, rämisevät propellit, ruskeita, ruostuneita koptereita, lentäjien silmillä liian isot suojalasit, pitkät, kapeat vartalogot jännittyneinä, jokainen lihas valmiina. Vaivihkaa ne lensivät korvani viereen ulvomaan, niiden terävät hampaat ja verkolla piilotettu tuijotus. Yksi tuli koko ajan lähemmäs. Kohta se törmäisi poskeeni, se pureutuisi ihoni alle ja jäisi sinne. Niin minussa kulkisi sudenkorennon suku. Alkaisin tuottaa hyönteislapsia, toukkia, pieniä tiukkaan kapaloituja käärejä, joita ei kukaan huolisi. Aikuiset väittäisivät, että puhuin taas omiani. He kääntäisivät pänsä eivätkä suostuisi katsomaan kummia kaitoja kasvoja, joissa oli heidän piirteensä. Kaikki se raukeaisi olemasta, niin kuin kaikki, mitä aikuinen ei myöntänyt. Aika pysähtyisi juuri siihen, ja minä kantaisin niitä itkeviä paketteja lopun ikäni. Tuossa se kopteri nyt pörisi, se tuli lähemmäs koko ajan. En nähnyt lentäjän katsetta. Tuijottiko se minua vai katsoiko se tätiä? Merkkiäkö se odotti? En suostunut, en halunnut. Huidoin ilmaa, oikea käsi osui hyönteiseen, se oli tulikuumaa metallia. Minä pelästyin niin, että vene keikahti.

”Jo on aikoihin eletty! Säikkyä nyt sudenkorentoja”, sanoi täti ja jatkoi sitten soutamista.

Kun pääsimme ihan keskelle järveä, se alkoi taas. Korentoja ei ollut enää missään, mutta aurinko oli. Se paistoi siinä suoraan yläpuolellamme niin kuin leikkaussalin valtava valo silloin, kun äiti kierrätti minua työpaikallaan. Aurinko tuli alemmas, sitten se laski instrumenttinsa - kapeat, terävät säteet - ja leikkasi minuun ohuita viiltoja. Silmissä näkyi kirkasta ja mustaa. Nyt olin röntgenissä. Aurinko ottaisi kuvia ja upottaisi ne veteen tekeytymään. Minä muuttuisin tummiksi läiskiksi ja varjoiksi, siellä täällä kajastaisi valkoista luuta. Aurinko katsoisi, kelpasinko, puuttuiko jotakin, oliko kaikki kohdallaan, olinko hyvä. Suljin silmät. Näin mustaa ja pieniä violetteja palloja. Metallia kilisi yhä ja kasvoja kirvelsi.

Avasin silmät. Aurinko helotti vieläkin siinä eikä välittänyt, vaikka tiesin. Otin järvestä vettä ja huuhtelin sillä ihoa. Pisarat valuivat alas ja kastelivat paidan, jonka olin saanut tädiltä. Paidassa oli palmu ja vieraskielistä tekstiä. Täti oli ostanut sen Kanariansaarilta itselleen ja pessyt sitten liian kuumassa vedessä. Nyt se oli tädille liian pieni. Minulle se oli liian suuri paidaksi ja liian pieni hameeksi. Annoin sen roikkua sortsien päällä. Metsässä juostessa paita tarttui aina jonnekin kiinni niin kuin olisi halunnut hidastaa juoksuani. Kauhoin lisää vettä järvestä. Mietin, tykkäsikö palmu järvivedestä. Ainakin se imi kaiken, vesipisarat haihtuivat puun sisään. Nostin polvet koukkuun miltei leukaan asti ja venyitin paitaa jalkojen päälle. Kun istuin siinä niin, polvista kasvoi rinnat, kaksi kovaa kumpareta, joiden päällä huojui palmu. Täti katsoi minua eikä sanonut mitään. Hän nosti aivot veneeseen ja piti tauon. Järvi tyyntyi. Täti kohenteli hellehattuaan. Sitten hän kääntyi katsomaan äitiä, nyökkäsi merkiksi, ja niin äiti aloitti:

”Sousin yksin järven poikki, järven poikki, tuulantei...”

Täti tarttui taas airoihin ja souti.

”Souda vaan, valkamaan...”

Ei täti soutanut valkamaan, me loittonimme yhä kauemmas rannasta. Siellä se häämötti, se oli enää haalea viiva. Mökkejä ei erottanut koivikon takaa ollenkaan. Tuoltako se kaikki näytti, kun katsoi kaukaa? Olinko minäkin vain pieni liikkuva täplä, keltainen pusero päällä? Niinkö pieni minä olin? Olin juuri kertoa äidille, kun veneeseen alkoi pulputa vettä. Kuin tädin puhe se pulppusi. Ei minkäänlaista taukoa: vesimittareita, kalanraatoa ja mutaista naurua. Kirkaisin ja nostin jalat taas syliin. Äiti katsoi minua ja sitten tätiä, sitten minua uudestaan kulmat kurtussa.

Hän oli tädistä huomannut, ettei lapsi saisi turhia kirkua. Rohkea piti olla, reipas, hupsu ja hauska, mutta ei mitään tällaista. Täti nauroi sameiden vesien syvää hekotusta, ei piirun vertaa hyväntahtoisuutta siinä naurussa ollut, pelkkää upottavaa pilkkaa. Äiti sanoi:

”Älä nyt viitsi... Ikämme järven rannalla asuttu.”

Minulle hän sen sanoi. Äiti oli asunut ja täti, minä en, järveä ei missään. Vain ahnaasti virtaava joki, jota lähellekään ei saanut mennä. Tiesin, etten pelastuisi käsipohjalla. Kädet eivät keskellä järveä pinnalta pohjaan ulottuneet. Täti sousti vain. En enää nähnyt äitiä. Järven pohjaan täti meitä sousti, nauroi ja veti airoista syvemmälle pohjan lietteisiin.

En minä silti sillä kertaa hukkunut. Soutelun jälkeen mentiin syömään. Varvastossut läpsyttivät verkalleen, täti kattoi muovisia astioita vahakankaalle ja istutti meidät pöydän ääreen. Sen yläpuolella roikkui karpäspaperia ja siinä yhdeksän tahmaista raatoa. En minä pystynyt mitään syömään. Tädin kaikkialla lojuva rotukoira söi makkaran. Sen jälkeen sen hampaat pestiin. Äiti ei ihmetellyt mitään vaan söi hyvällä halulla, kun pääsi kerrankin valmiiseen pöytään. Täti keinui edes taas, hääri ja sai äidin sanomaan haluamiaan kommentteja. Sitten hän vaiken hetkeksi, pani radion päälle ja lauloi rätisevällä äänellä:

”— *kalastajat Napolin vain häntä palvoo*”.

Minun ihoni oli tulikuuma, ja sitä pisteli. Silti oli kylmä. Juotiin kahvit.

Täti istui rappusille. Koira, äiti ja minä seurasimme. Täti siveli sääriinsä laastia ja pani sen päälle paperiarkit. Sitten hän alkoi puhua sulhasista. Täti kertoi, miten talonisännät olivat hänen hyllyvän muotonsa perään ja kosiskelivat. Mutta ei hän, kaupunkilainen, sellaisista piitannut. Niin, paitsi jos miehellä oli takuuvarmasti paljon rahaa, pikaisesti hautaan vievä sairaus, jota ei voinut kotioloissa hoitaa, ja tädillä perintöön yksinoikeus. Täti oli tottunut svenskatalande bättre folkiin, mutta ei niitä näillä seuduilla ylimääräisiä ollut. Taikoja piti tehdä, jos mieli sellaisia miehiä vaimojensa luota tykönsä kutsua. Piti vetää rivakasti paperilla ihokarvoja jaloista ja karpäsiä ilmasta, maalata huulia, kasvattaa hienon nimisiä rotukoiria, kanttarellistaa, polttaa tupakan sijasta savukkeita, hukuttaa lapsia, tehdä tytöistä naisia.

Sitten täti otti kamman ja rullat, hosui hetken niiden kanssa ja pani möykkyiseen päähänsä läpikuultavan vaaleanpunaisen huivin. Minunkin hiukset hän halusi paalittaa.

”Sillä on niin ohut ja piikkisuora, ei kannata”, sanoi äiti hiljaa, mutta täti vain katsoi äitiä pitkään ja pyöritti jo hiuksiani.

Minä istuin jäykkänä, tädin kädet häärivät kaikkialla. Hän suihkutti, kampasi ja rullasi.

Äiti lähti aittaan, haki ison kassin ja sakset. Sitten hän katsoi meitä ja meni rantakeinuun istumaan. Äiti leikkasi vanhasta kesämekosta nauhaa. Tiukkaan rullaan käärittiin muistot lavatansseista ja juhannusheiloista. Myöhemmin ne kirjoitettiin raidoiksi mökin lattialle ja poljettiin porukalla hiljaisiksi.

”Niin kuin suota kyntäisi”, sanoi täti ja kiskoi kampaa hiusten läpi, ”leikata tää tarvisi, niin vahvistuisi.”

Äiti kääntyi katsomaan meitä kuin olisi kuullut kutsuttavan nimeään. Täti nyökkäili vain ja sanoi:

”Mutta kyllä me susta vielä nätti saadaan.”

Päänahka oli pingottunut, otsasta ja ohimoilta asti kiristi. Ihan kuin joku olisi yrittänyt venyttää sitä isomman kallon suojaksi. Pitelin päänahkaa ja hiuksissa hyrrääviä pompuloita.

”Tsot, tsot”, sanoi täti ja katosi oviaukossa lepattavan kankaan taakse. Tädin ääni kumisi jossakin mökin uumenissa, kuin herhiläinen se pörräsi.

”Katsos, mitä löysin”, hän sanoi ja pani kaulaani kirkkaanpunaiset puuhelmet.

Minä sormeilin niitä. Yritin laskea:

”Rakastaa, ei rakasta, rakastaa, ei...”

Mutta täti keskeytti ja ojensi kädestään kynsilakkapullon. Tädin varpaankynnet olivat aina sen väriset, seisahtaneen veren väriset ne olivat.

”Pane tää taskuus äläkä näytä äidilles. Kokeilet kotona sitten.”

Lakka kuumotti taskussa kuin rannasta löytynyt kivi, koko kesän järvisedessä keitetty.

Äiti oli oikeassa. Ei olisi kannattanut. Papiljotit tarrautuivat päähän kiinni, molemmat naiset niitä yrittivät päästä repiä ja minä niellä kyyneliä. Hiustuppoja oli pitkin verantaa. Täti kirosi suomeksi ja sitten ruotsiksi, äiti sanoi ettei nyt auta muu kuin sakset. Tädin silmissä läikkyi kirkas vesi. Hymylikö hän? Äiti haki mökistä mummun mustat sakset. Niin isoja ja painavia saksia ei ollut olemassakaan. Niillä äiti leikkasi loput rullat päästä. Minä tuijotin niitä. Nuoko papiljotteja? Ohdakkeitahan ne olivat, sieltä pellon reunalta, huussin takaa. Niitä, joiden ohi minä olin juossut silloin juhannuksena. En kelpuuttanut niitä kimppuuni, vaikka ne niin pyysivät ja lupasivat puhjeta kukkaan. Tuossa ne nyt makasivat, hunnutettuina minun hiuksiini. Sillä välin täti haki meikkipussistaan pienemmät sakset, ja äiti väistyi niin kuin aina. Täti tasasi hiuksia, yritti siistiä. Saman malliseksi hän niitä leikkasi kuin omansakin. Äiti lakaisi hiustupot kasaan ja nosti sanomalehden päälle.

”Tämmönen show”, hän sanoi verannan lattialaudoille, mutta kyllä minä sen kuulin.

Täti ei kuullut, leikkasi ja hyräili. Kohta tulisi sanojakin. Sitten täti katsoi minua ja sanoi:

”Valmis! Hyvät niistä tulee. Ihan niin kuin mä sanoin: vahvistuvat vain.”

Täti toi minulle peilin ja otti lehden äidiltä. Nyt hän lauloi jo:

”—*siksi on laine rauhaton, huoaten myöskin öinen tuuli valvoo*—” ja lähti käärönsä kanssa.

Illalla sain mennä yksin rantaan pesemään hampaita. Taivaalla oli ohuita punaisia raitoja, järven vesi oli pysähtynyt. Minulla oli punainen hammasmuki. Otin mukiin vettä ja sitten näin ne: järven pinnalla leijuvat hiukset.

*

Täti oli ollut yöllä tansseissa, ja häntä huojutti vieläkin. Hänen silmiensä alla oli mustat vanat, niin kuin olisi kuraliejusta päänsä nostanut. Äiti talutti tädin keinuun istumaan ja haki viltin jaloille. Peukalovarpaasta oli kynsilakka halkeillut, kuivunutta verta. Täti ei sitä huomannut ja jos olisi, hän olisi ollut vieläkin surullisempi. Nyt hän vain katseli järvelle ja oli hiljaa. Minä nojasin keinuun ja olin kaatua. Seisoin sitten rantakivillä, mutta en löytänyt tasapainoa niilläkään. Olin menossa keinuun tädin viereen, mutta äiti ehti väliin.

”Menes nyt siitä, jotain leikkiä nyt itselles keksit.”

Sitten näin ne: kamalat mustelmat tädin kaulassa. En ehtinyt sanoa mitään, sormella vain osoitin niitä.

”Pyykkinaruja päin käveli yöllä, kun oli niin pimeää. Tollaset jäljet sitten tekivät”, yritti äiti. Ei kävellyt, kyllä minä sen verran tajusin. Se mies niitä päin käveli, täti tuli rannan puolta. Näkki häntä sieltä rantavedestä saksillaan nappasi, vihoissaan varoitteli.

Täti joi ruusumukista kolmannen kupillisen mustaa kahvia. Äiti silitti hänen pörröisiä hiuksiaan, he kaksi eivät olleet yhtään toistensa näköisiä, vaikka siskoja olivatkin. Vieläkin he vain istuivat ja keinuivat. Pienen lapsenko olisi sellaista menoa pitänyt jaksaa seurata? Otin rannasta ison kiven. Se ei ollut ollenkaan niin kuin ne muut, pyöreäksi hioutunut ja lämmin. Se oli kulmikas, terävä ja kylmä. Jos sillä heittäisi toista päin, se ei kolahtaisi ihoon kumeasti eikä kierähtäisi takaisin maahan kaltaistensa luo. Se rysähtäisi ihon läpi luuhun asti, jäisi siihen pystyyn ja saisi veret virtaamaan. En silti heittänyt sitä ketään päin, paiskasin sen veteen. Vesi loiskahti keinujiin saakka. Täti hypähti ylös ja sanoi:

”Jaahas” ja lähti saunalle.

Äiti heilahti tädin lähdestä, jarrutti jaloillaan ja sanoi minulle:

”Etkö sinä nyt osaa... pitikö sinun nyt... mene nyt siitä, ennen kuin suutun.”

En minä mennyt, äiti meni. Minä jäin siihen istumaan ja katselemaan, kuinka laineet nousivat ja saunan piipusta kohosi huumaava koivusavun tuoksu.

Täti oli jo reipasta naista. Järveen piti taas päästä, opettaa flikkaa. Äiti oli riisunut emon nahkansa penkille eikä osannut enää hoivata taimeaan. Niin kuumissa löylyissä ne muutenkin kuolivat, ne terälehtensä tiputtaneet loppukesän varjokasvit. Silmät pani kiinni ja shampoota vaahdotti hiuksiinsa silloin, kun täti vei minut järveen. Minun ihoni höyrysi, ohuita savukiehkuroita, ihan kuin tädin hiukset, kun hän oli avannut papiljotit. Nostelin hentoja käsivarsiani ja katselin. Ei täti huomannut. Hän sanoi:

”Tänne näin” ja riuhtaisi minut käsivarsiensa päälle makaamaan.

Siinä hän keinutti minua muka hellästi ja kuitenkin koko ajan vei syvemmälle. Enkä minä enää höyrynyyt, kaikki minussa sammui. Näkit katsoivat kohti, ne eivät puhuneet mitään, valppaina miettivät, ottaisivatko jo vastaan, oliko oikea lahja. Minä katsoin äitiä. Hän kallisti päätään järveä kohti, alistuneena äiti kumarsi sille ja antoi viedä vaahdon hiuksistaan. Niin helposti hän minutkin luovutti. Täti viskaisi minut syvään kuin katiskan, irrotti otteen ja huusi:

”Ui, ui!”

Uppoa, uppoa! En minä uinut, kun en osannut. Äitiä ei ollut missään, tädin nauru vain. Minä suhahdin kaikkien niiden pisaroiden päälle, sitten läpi kevyemmin kuin isoreikäisin verkko. Vajosin liukkaiden kivien ja eriparisten näkinckenien sekaan. Sinne kylmään veteen minä upposin ja jäin. Kun minut saatiin lopulta ylös, kesä oli ohi ja reisiä pitkin valui verta. Monta päivää sitä valui ja vuosia sen jälkeenkin. Minä haavoituin, mutta en hukkunut. Äiti hukkui, iäksi raukesi.

Sen jälkeen en järvelle mennyt. Miksi olisin mennyt? Eikö se kaikki uppoaminen jo riittänyt? Kaivossa ehdin nähdä kuvajaiseni, sen järvivettä tihkuvassa vedessä puhtaan hahmoni näin - en äitiä enkä tätiä, vaikka siinä vieressä he seisoivat. Siitä on valokuvakin, auringon ottama. Itseni näin, ylösalaisena, hitailla laineilla rypytyttynä.

Täti ei halunnut enää vieraita mökilleen. Meille hän tuli, mutta minä olin nyt iso. Keltainen Kanariapaitakin oli enää vain kulahtanut rätti äidin siivouskaapissa. Tein aina lähtöä, kun täti tuli. Enkä sanonut mitään, päin katsoin.

”Jaa, sitä on likat alkaneet kulkea jo poikien vanavedessä”, sanoi täti ja iski äidille ryppyistä, maalattua silmäänsä, turkoosia aallokkoa.

Minä katsoin äitiä. Eikö hän aikonut sanoa mitään?

”Niin niillä alkaa olla jo omat menonsa”, äiti vastasi ja yritti olla ylpeä tyttärensä valheellisista saavutuksista.

Polkupyörällä lähdin, ajoimme jokirantaan, minä ja paras kaveri, jonka iho oli sileä ja hiukset kiharalla. Uimaan me menimme. Virran yli pakenimme näkymättömiä väinämöisiämme ja melkein hukuimme – joka kerta. Ja äiti tiesi, mutta ei sanonut mitään, kun hän ei ehtinyt. Niin paljon piti ihmetellä tädin komeaa Borgå Curtia.

Kirjoittanut nimimerkki

”Sudenkorenon sukua” alias Katja Kaukonen